

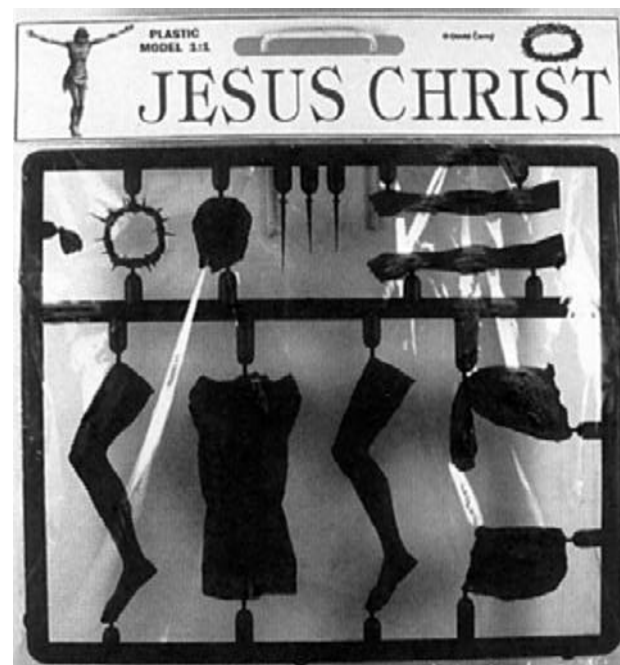
Radu Sergiu RUBA

Ultima redută

În plin congres de absorbție de către comuniști a aripii colaboraționiste a social-democrației și de înființare a Partidului Muncitoresc Român, așadar, la 22 februarie 1948, Gheorghe Gheorghiu-Dej, primul secretar al partidului proaspăt creat, admitea că „Biserica Catolică este una din puținele forțe capabile să se opună comunismului în România”. Opinientul era conștient de tradiția de independență în raport cu statul a bisericilor catolice, consfințită prin Concordatul din 1927-1929, de subordonare a acestora față de Sfântul Părinte de la Vatican, de anticomunismul prelaților și al clerului, de acțiunea socială profundă și vastă a catolicilor, precum și de posibila lor susținere internațională. Dej deținea și un recensământ foarte exact al populației catolice din țară la acea oră: 2,7 milioane de fideli dintre care, contrar percepției generale confuze, majoritatea, adică 1,8 milioane, erau de origine română. Un milion și jumătate aparțineau Bisericii Unite, iar alte vreo 300 de mii din județele Moldovei practicau ritul occidental. Împotriva bisericilor în care se rugau acești oameni, comuniștii au declanșat un război fulger a cărui intensitate sporea pe măsură ce se adâncea izolarea țării pe plan internațional.

Anul șobolanului

Personajul politic care dă semnalul atacurilor anticatolice, sub formă de insinuări în vara lui 1947, este Petru Groza. Îl urmează îndată alți membri ai guvernului său, cu toții secondați de presa comunistă, plină de „revelații” cu privire la bogăția Bisericii Romano-Catolice, de incriminări ale inchiziției (desigur medievale) și de acuze la adresa Papalității, calificată drept „aliată a imperialismului americani”. Gheorghiu-Dej, cu ocazia votării noii constituții, în aprilie, și ministrul cultelor, Stanciu Stoian, în discursul său la înscăunarea patriarhului Bisericii Ortodoxe Iustinian, în iunie același an, au reluat mai virulent atacurile publice împotriva Vaticanului, considerat „un instrument religios aflat în slujba reacțiunii mondiale”. O lună mai târziu, la 18 iulie 1948, un comunicat al Consiliului de miniștri anula în mod unilateral Concordatul cu Vaticanul, cutoate că articolul 23 al acestui tratat prevedea că el putea fi abrogat numai după un preaviz de șase luni. Se poate afirma că data

David Černý: Relicvele lui Iisus Cristos, 1993

denunțării abuzive a Concordatului marchează intrarea bisericilor catolice din România în era persecuției. Aceasta s-a declanșat cu o energie nemaîntinută, cu accente de paroxism, în lupta împotriva Bisericii Greco-Catolice. Aici, comuniștii se puteau bizui pe aliații de nădejde dintre ierarhii Bisericii Ortodoxe, în frunte cu mitropolitul Ardealului Nicolae Bălan, ale cărui atacuri începuseră încă înainte de război.

În 1938, an în care răsunau deja șarjele verbale ale lui Bălan, Biserica Română Unită cu Roma avea 1725 de biserici deservite de 1594 de preoți, 34 de canonic și 75 de prelați. Zece ani mai târziu, numărul bisericilor greco-catolice depășea 2000, în ciuda distrugerii unora dintre ele de către ocupantul maghiar al părții de nord și de est a Transilvaniei, iar numărul preoților trecea de 1700. La 15 mai 1948, cu ocazia celebrării la Blaj a centenarului Adunării de pe Cîmpia Libertății, în prezența lui Petru Groza, mitropolitul Bălan și-a reluat discursul despre „dezbinarea românilor prin acțiunea habsburgilor care a dat naștere Bisericii Greco-Catolice”. Momentul era ales special pentru a aminti că Iuliu Maniu și Partidul Național Țărănesc, scos în afara legii în vara lui 1947, aveau un sprijin puternic printre credincioșii greco-catolici din Transilvania. Chiar în locul în care, cu un secol mai înainte, românii răspuseseră în primul rând apelului prelaților și intelectualilor uniți, adevărații organizatori

ai Adunării, disertațiile istorice ale ierarhului ortodox sunau cel puțin fariseic. Presiunile asupra ierarhiei unite au fost luate de patriarhul Iustinian la 6 iunie. Episcopii greco-catolici au încercat, dar abia după câteva luni, să răspundă printr-o pastorală a cărei difuzare a fost însă interzisă. De aceea, ei au adresat un memorandum prezidiului Marii Adunări Naționale, la 7 octombrie, text rămas fără răspuns. Între timp, situația se agravase sensibil. Autoritățile comuniste distribuiseră în parohiile din Transilvania delegații în alb pe baza cărora trebuiau trimiși reprezentanți la o reuniune la Cluj, pe 1 octombrie, pentru a săvârși „întoarcerea Bisericii Greco-Catolice în sânul Bisericii Ortodoxe”. Pentru a-i sili pe preoți să semneze această adeziune, puterea bolșevică a recurs la arestări, amenințări cu deportarea și separarea familiilor.

Faptele sînt cunoscute: pe 1 octombrie, doar 37 de preoți s-au întrunit în sala de sport a Liceului G. Barițiu din Cluj pentru a semna „reunirea”, iar a doua zi, la București, s-a deplasat o delegație împușcată cu un membru, aducându-i vestea patriarhului Iustinian, care a oficiat o slujbă festivă la Sfântul Spiridon Nou. La rîndul său, Iuliu Hossu, episcopul de Cluj și Gherla, i-a excomunicat pe cei 37 de preoți semnatari ai „reunirii” comandate. Memorandum-ul din 7 octombrie al episcopilor uniți nu a avut nici un ecou. Mai mult, la sfîșitul aceleiași luni, o parte din acești ierarhi erau deja arestați: Traian Frențiu, Ioan Bălan, Vasile Artenie, Iuliu Hossu. Au urmat, mai devreme sau mai târziu, toți ceilalți ierarhi. Dar încă din noiembrie 1948, circa 600 de preoți și de călugări greco-catolici erau arestați și deținuți în condiții foarte dure. Alții fuseseră lichidați la propriu, iar între ei, preotul Ieronim Susman de la Asnip, lângă Aiud, fusese împușcat de securiști chiar în biserică. Pe de altă parte, miliția a evacuat cu mare brutalitate instituțiile și mănăstirile greco-catolice, cum s-a întîmplat la Blaj și la Bixad, în județul Satu Mare. O nouă formă de presiune asupra preoților a reprezentat-o decizia Ministerului Cultelor de a le plăti salariile numai celor recomandați de Biserica Ortodoxă, prin urmare numai celor ce iscăliseră pentru „reunire”. Deși majoritatea preoților greco-catolici erau căsătorii și aveau copii iar neplata salariilor amenința siguranța vieții zilnice a întregii familii, mulți dintre ei au refuzat să semneze. Nu puțini însă au fost aceia care și-au regăsit numele înscris prin fraudă celor ce acceptaseră soluția propriei lor biserici. O bună parte dintre aceștia nu s-au temut să protesteze public împotriva falsificării semnăturilor.

Suprimarea Bisericii Greco-Catolice a fost pregătită de o serie de măsuri menite să o deposeze de bunurile sale. Astfel, s-a decis naționalizarea așezămintelor ospitaliere și de caritate (azile, orfelinate, creșe etc.), iar, prin Legea învățămîntului din 3 august 1948, i s-au răpit și școlile, precum cele de la Blaj, Beiuș și Oradea. Legea pentru regimul general al cultelor din 4 august același an prevedea, între altele, că, pentru a se putea organiza și funcționa, cultele trebuiau recunoscute prin decret de către prezidiul Marii Adunări Naționale. În plus, articolele 40 și 41 ale legii stipulau: „Nici un cult religios și nici un reprezentant al vreunui cult nu va putea întreține legături cu culte religioase, instituții sau persoane oficiale în afara de teritoriul țării, decît cu aprobarea Ministerului Cultelor și prin intermediul Ministerului de Externe”; iar în continuare: „Nici un cult din afara nu poate să exercite vreo jurisdicție asupra credincioșilor Statului Român”. În aceste condiții, în pofida protestelor episcopilor, ale nuntului papal și ale Vaticanului, prezidiul Marii Adunări Naționale a emis la 1 Decembrie 1948, decretul 358, prin care Biserica Greco-Catolică era considerată „definitiv întoarsă la biserică mamă”. Poate că data, ca și cea de 15 mai în cazul discursului mitropolitului Bălan, nu a fost aleasă întîmplător. Faptul atestă sadismul antiromânesc al unui regim care s-a oprit pentru acest act abuziv tocmai la ziua aniversării Marii Uniri de la Alba-Iulia, operă în mare măsură a oamenilor politici și militanților greco-catolici. Coincidență sau nu, calendarul chinez vede în 1948 un an al șobolanului, semn sub care, potrivit aceleiași surse, stă tot secolul 20, ca de altfel și întregul mileniu II.

Calendarul lui Stalin

Suprimarea Bisericii Române Unite nu ar fi fost posibilă fără sprijinul direct și întempativ al lui Stalin. Acesta, cînd i se evocase o dată punctul de vedere opus al Vaticanului asupra unei anumite chestiuni, întrebă: „Cite divizii are Papa?” Cu toate acestea, el cunoștea prea bine forța colosală, deasupra tuturor diviziilor blindate, a Sfîntului Scaun. De aceea, în 1946, s-a grăbit să desfînteze, integrîndu-le ortodoxiei, Biserica Unită din vestul Ucrainei, al cărei număr de credincioși sporise substanțial o dată cu ocuparea Ruteniei de la Cehoslovacia și a Galiției de la Polonia. Atîta doar că Stalin nu s-a ocupat numai de omogenizarea confesională a unei părți din omenire în spațiu, ci și în timp. În 1923, un sinod panortodox desfășurat la Constantinopol, decisese adoptarea de către autoritatea religioasă din răsărit a calendarului gregorian. Bisericile din Grecia și România se declaraseră de acord. În principiu, au convenit și slavii aceleiași lucruri, dar pînă la urmă au ajuns să producă decalaje între calendarul laic și cel religios, în Serbia, în Ucraina, în Rusia. Sinodalii nu au izbutit să cadă de acord asupra unui singur lucru și anume, data sărbătoririi Paștelui. Nu s-a putut impune principiul conciliului de la Niceea din anul 325, cum că Paștele se celebrează în prima duminică după prima lună plină de după echinocțiul de primăvară. S-a optat Patriarhia Moscovei. Diferențurile urma să fie soluționate la un alt sinod similar. Acesta nu a venit decît în anul 1948 și a fost găzduit de Moscova. Stalin și-a exercitat influența pe canale numai de el știute în așa fel încît sărbătoarea Paștelui să fie fixată după Calendarul Iulian, adică în funcție de un echinocțiu care, sub aspect astronomic, nu există. În acest fel, bisericile ortodoxe majoritare din unele țări

satelite ale Moscovei erau despărțite încă o dată printr-un element ceremonial de cele din Apus.

În România, o dată cu expulzarea nuntului Vaticanului, monseniorul Gerald O'Hara, la 7 iulie 1950, operațiunea de desprindere prin forța bolșevică a creștinilor din țară de cei din Occident, se încheie. Mai rămîn detaliile: câteva procese ale ierarhilor romano-catolici în 1951 și alte procese și condamnări ale episcopilor și vicarilor greco-catolici în 1957-58. Ultima redută cade, cel puțin pentru moment, în fața expansiunii comuniste. Mai rămînea de rezolvat detaliul colectivizării și etatizării agriculturii, o zonă în care bolșevicii nu se îndoiu de victorie.

Au rămas însă, răsunătoare cît secolul, și cuvintele Papei Pius al XII-lea: „Iisus a avut doisprezece apostoli și unul dintre ei a trădat. Biserica greco-catolică din România a avut doisprezece episcopi și nu a trădat niciunul”.

RADU SERGIU RUBA s-a născut în 1954, la Arduș (jud. Satu Mare). Este scriitor. *Marginal* (poeme), Cluj, 2001; *Dialoguri și eseuri*, București, 2001.

Cristina GHEORGHE

Fuga de prezent

Prezentul e dualitate, o lume care moare și una care se naște exact în aceeași clipă, și nimic nu poate fi mai banal decît această afirmație. Pornind însă de la această premisă considerată adevărată, rămîne de văzut cine din ce prezent fugă, către ce. Pentru că fuga vine din ceea ce simți prezent, din ceea ce ți-a oferit trecutul și din ceea ce crezi că poți face cu viitorul și cu toate acestea la un loc.

Dacă vei simți ceea ce moare, vei fugi către ceea ce ți se va părea a fi viu, așa cum am văzut sate întregi (dar și orașe, mici, într-adevăr) rămase pustite de tinerii care vād în ele doar o lume în agonie, pe care nu au fost învățați cum să o reînvie, pe care nu sînt în stare să o readucă la viață sau nu sînt lăsați să o facă ori pur și simplu nu au mijloacele necesare, indiferent de ce natură ar fi ele. Generația mută. Generația plecată să culegă fructe, să întinerească regiuni îmbătrînite și să le provoace frustrări extremiste. Eu vād aici doar o lume în schimbare dar, ca în orice metamorfoză adevărată, și aceasta e lentă și dureroasă, lipsită de estetic, schimonosită, contorsionată ca o grămădă de fiare vechi. Crisalidă. E o lume care moare, dar care și-a pus pe creștet șepci pe care scrie *Chicago Bulls*. Și chel și fără tichie de mărgăritar. O lume în care plugul e tras încă de animale, dar la ale cărei margini se află cîrciumi pe care scrie *Europa* și cimitire năpădite de buruieni. Una în care se plînge după tradițiile pierdute și care ascultă, cu casetofonul în fereastră, manele, hip-hop și latino. O lume care nu se mai poate recunoaște și regăsi, dar care nici nu știe unde să se caute, înghițind neamestecat ce se spune laudativ despre ea, și spumegînd în culorile curcubeului atunci cînd este criticată. Un prezent de care unii fug fără să-l cerceteze, iar alții îl adoptă în aceleiași condiții. Peste care unii își trimit tirul de nedumeriri, întrebări, iar alții cel de slogane. Din care fug profesorii și medicii, dar către care se îndreaptă polițiștii.

Din prezent nu se poate fugi decît în două direcții spre trecut sau spre viitor. Spre trecut, adică spre drumuri umblate, spre cunoscut, spre comod, spre lipsă de responsabilitate sau doar responsabilitate artificială și scheme de experiență care te absolvă de a-ți folosi capacitatea de a raționa, dacă există, spre tradiționalismul drobului de sare, spre efortul constant al supraviețuirii. Fuga spre trecut, căutarea unui adăpost căldut, confortabil și puțin solicitant în spatele unei identități colective construite artificial, pornind de la câteva exemple particulare pozitive și ultrapozitivizate, mai vechi sau mai noi, mi se pare cea mai periculoasă, mai ales atunci cînd prin această falsă identitate încerci să manipulezi și să-ți apropii o masă de oameni care nu au, sper că majoritatea deocamdată, cultura civică și politică necesară pentru a se ține la adăpost de tacticile coșurilor de gunoi învelite în simboluri.

Dacă în prezent vezi însă ceea ce se naște, începi să te întrebi dacă nu s-a născut deja mort. Iar dacă ajungi la concluzia că nu, atunci te întrebi dacă există mediul care să permită ajungerea la maturitate. Ar suna pesimist să spui mereu că nu există, că nu se poate continua fiindcă oricum într-o zi va apărea obstacolul major care te va doborî. Așa că vei continua. Spre disperarea unora mai înfii, spre a ta mai apoi și destul de adesea. Dar dacă prezentul ne înspăimîntă atît încît nu simțim decît nevoia de a fugi de el, atunci mai bine să fugim spre viitor, adică spre neștiut, spre nou, spre efort creator, chiar prin greșeală. Dar să fie o fugă pe care o alegi cunoscîndu-ți și asumîndu-ți critic trecutul. Propriu și colectiv.

CRISTINA GHEORGHE s-a născut în 1968, la Liteni, județul Suceava. Este doctorand la Marne la Vallée, Paris și UBB, Cluj, cu tema *Integrarea politică europeană, elemente concrete, teorii și tendințe*. Este corespondentă a revistei *Realitatea de Medias*; înapărut articole de publicistică.